

SECTION 5

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

UDC 37:316.653:355.01

DOI: <https://doi.org/10.64076/GQP-04.04.2026.004>

Кравчинська Т. С.

кандидат педагогічних наук, доцент,
учений секретар Інституту,
старший науковий співробітник відділу
науково-методичного забезпечення моніторингових
досліджень та освітньої діяльності
Інституту соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7521-3508>

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ТА ОСВІТНІ РЕФОРМИ В УМОВАХ ВІЙНИ: УЗАГАЛЬНЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ

В умовах воєнного стану освітня система зазнає системних і глибинних трансформацій, що актуалізує потребу в консолідованій підтримці з боку суспільства. Громадська думка виступає ключовим чинником, який значною мірою визначає результативність упровадження реформ, а також впливає на стійкість і безперервність функціонування освітніх інституцій. Наукові дослідження засвідчують, що суспільне сприйняття реформаторських змін може як стимулювати їх ефективну реалізацію, так і суттєво гальмувати цей процес у разі недостатнього рівня суспільної підтримки [1].

У науковому дискурсі громадська думка інтерпретується як багатовимірний і структурно складний феномен, що інтегрує пізнавальні, емоційні та поведінкові складові. Її становлення відбувається під впливом широкого спектра чинників, зокрема соціальної взаємодії, медійного середовища, діяльності суспільних інститутів і особистісного досвіду індивідів. Важливим теоретичним підґрунтям аналізу цього явища є концепція соціального впливу, яка пояснює зміни в індивідуальних установках через орієнтацію на позиції більшості або авторитетних груп. Результати експериментальних досліджень засвідчують існування ефектів «більшості» та «експерта»,

що відіграють ключову роль у процесах формування та трансформації колективних оцінок [2].

Громадська думка є одним із визначальних чинників у процесі реалізації освітньої політики, оскільки забезпечує її суспільну легітимність і практичну дієвість. Вона виконує низку важливих функцій, зокрема сприяє легітимації реформаторських змін, формує рівень довіри до освітніх інституцій та впливає на поведінкові практики учасників освітнього процесу. Емпіричні дослідження, проведені в Україні, демонструють, що рівень суспільної підтримки освітніх реформ значною мірою детермінується ступенем інформованості громадян і якістю комунікативної взаємодії між державою та суспільством. Ефективна інформаційна політика у цій сфері виступає важливою передумовою успішного впровадження реформ [3].

Війна виступає потужним чинником соціальних трансформацій, який глибоко впливає на ціннісні орієнтації, очікування та поведінкові стратегії населення. У таких умовах відбуваються низка ключових процесів: перегляд ролі освіти як складової національної безпеки; зростання довіри до інституцій, здатних оперативно реагувати на зміни; підвищення значущості дистанційного навчання та впровадження інновацій; коригування пріоритетів освітньої політики. Емпіричні дослідження засвідчують, що в умовах воєнного часу громадяни схильні більш позитивно оцінювати спроможність освітньої системи ефективно пристосовуватися до кризових викликів. Трансформація громадської думки в умовах війни формується під дією низки взаємопов'язаних механізмів: інформаційного впливу, що реалізується через медіа та офіційні комунікації; посилення групової ідентичності та національної солідарності; накопичення досвіду реагування на кризові ситуації, зокрема пандемії та воєнні конфлікти; а також впровадження адаптаційних практик, таких як дистанційне навчання та цифровізація освітніх процесів. Сучасні концепції наголошують, що ефективна взаємодія з громадською думкою базується не на її придушенні, а на налагодженні діалогу й партнерства між суспільством і інституціями [4].

Сучасні методологічні підходи до вивчення громадської думки в умовах війни можна узагальнено представити таким чином:

- Соціально-психологічний підхід – досліджує механізми формування, трансформації та консолідації суспільних переконань і установок.
- Інституційний підхід – розглядає громадську думку як інструмент реалізації освітньої та соціальної політики, що визначає ефективність інституційних рішень.

- Комунікативний підхід – акцентує увагу на ролі інформаційного середовища та медіа у формуванні суспільних оцінок.

- Кризовий підхід – аналізує вплив війни та інших надзвичайних ситуацій на суспільні настрої та поведінкові реакції.

Інтеграція цих підходів забезпечує цілісне розуміння процесів трансформації громадської думки та дозволяє пояснити її динаміку в умовах кризових викликів.

Таким чином, громадська думка виступає ключовим чинником ефективності реалізації освітніх реформ, особливо в умовах воєнного стану. Вона формується під впливом соціальних, психологічних та комунікативних факторів і характеризується високою динамічністю та чутливістю до кризових обставин. У контексті воєнного стану спостерігаються такі процеси: підвищення адаптивності освітньої системи; трансформація ціннісних орієнтацій суспільства; зростання ролі комунікації та зміцнення довіри між інституціями та громадянами.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення динаміки громадської думки щодо освітніх реформ у кризових умовах, що сприятиме підвищенню ефективності освітньої політики та управління освітніми процесами.

Список літератури

1. Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л. Дослідження громадської думки як чинника освітніх реформ: за результатами наукової доповіді на засіданні Президії Національної академії педагогічних наук України 19 червня 2025 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2025. Вип. 7(1). С. 1–8. DOI : <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7142>

2. Moussaid M., Kaemmer J. E., Analytis P. P., Neth H. Social Influence and the Collective Dynamics of Opinion Formation. *Physics and Society*. 2013. № 8(11). e78433. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0078433>

3. Слюсаревський М. Громадська думка і горизонти освіти. Київ : Талком, 2024. 352 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741660/>

4. Питання «Про дослідження в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України громадської думки як чинника освітніх реформ» розглянуто на Президії НАПН України. Національна академія педагогічних наук України. URL : <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3652>